

resert, si jam ex patrimonialibus habeat Clericus, unde vivat, et dives sit; rationi enim naturali consonum est, ut omnis qui servit altari, de altari vivere possit. Neque divites inserentes Reipublicæ injuste stipendia accipiunt, quia divites: idque expresse tenet Angelicus, qui hoc non limitat, nisi in casu, quo aliquis pauper sit in gravi necessitate: et merito quia tunc Clericus jam habens superfluum statui, pauperi graviter egenti succurrere tenetur, ex ipso jure naturæ.

b. Si agatur de bonis ecclesiasticis parcimonalibus, pariter docent Anacletus, Cabassutius, Covarruvias, Gousset, Lessius, Navarrus aliique communiter contra paucos, Clericis competere verum eorum dominium; talia enim bona dantur uti stipendia laborum iis, qui Ecclesiæ inserviunt. Ergo si quis ab ea sustentatione, ad quam jus habet, studiosa frugalitate et parcimonia quidquam sciverit sibi subtrahere et reservare, poterit de illo ad arbitrium disponere; sunt enim detracta ex iis, quæ jam sua sunt. Aliunde absurdum videtur, quod ad eorum acquirendum dominium omnino sint consumenda: si ita esset, tune eum parcimonia faceret deterioris conditionis. Idem docet S. Thomas¹: *De his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata (nempe Clerici), videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis.*

c. Si agatur de bonis ecclesiasticis superfluis, omnes concedunt, Beneficiarios sub mortali teneri (saltem ex virtute Religionis et præcepto charitatis) redditus propriæ sustentationi superfluos in usus pios vel in pauperes erogare; nam sunt bona dicata Deo ac pietate donata. Hinc Tridentinum eos prohibet, ne in usus profanos expendant: *Et omnino eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant; cum et Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant;*

sint ac alii pauperes non graviter indigeant, et ipse alia bona non habeat; tunc enim hoc evadit opus charitatis et misericordiae. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. IV, n. 182. — Thomassinus, *Vetus et Nova Eccl. discipl.*, par. III, l. III, c. XLVII.

¹ 2, 2, q. 485, a. 7. — V. Liguori, *Homo Apost.*, tract. X, n. 6; *Op. Mor.*, l. III, n. 489.

eas autem non distrahant nec dissipent illorum causa². Ceterum notant communiter, quod peccatum expendendi superflua in usus profanos, ut pertingat ad mortale, majorem requirit materiam quam in furto: D. Thomas requirit *multum excessum*³. Sed quinam multus excessus, disputant; verius sufficit pars vigesima: unde si Clericus ex vigintimilibus superfluis mille expendat in usus profanos, nempe quinque pro quolibet centenario, graviter peccat.

477. Sed magna difficultas est: *An Beneficiatus teneatur etiam ex justitia ad superflua pauperibus distribuenda, ita ut negligens non tantummodo peccet pro gravitate materiæ; sed etiam an teneatur ad restitutionem?*

Prima sententia probabilior affirmit cum Antoine, Habert, Concina, Laymanò, Roncaglia aliisque non paucis; quia nulla ratione probatur Beneficiatum adipisci dominium horum fructuum: et si forte adipiscitur, tantum acquirit quoddam dominium limitatum juxta mentem Ecclesiæ ac intentionem fidelium, nempe cum onere adnexo superfluum dispensandi pauperibus. Hinc SS. Patres Basilius, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Bernardus, et plurima Concilia hæc bona appellant *bona pauperum, patrimonia egenorum, pretia peccatorum, vota fidelium, bona dominica*⁴. Ergo Clerici sunt dispensatores tantum, non vero eorum domini: ideoque omne, quod ex illis superest, ex stricto justitiae rigore pauperibus reddere omnino debent.

Hoc tamen non obstante, negari non potest oppositam sententiam, quæ est valde communior inter recentiores, quamque inter ceteros tuentur S. Antoninus, Billuart, Cabassutius, Grassi, Holzman, Lessius, Lugo, Salmantenses, Sylvius, Schmalzgrueber cum aliis satis esse probabilem præsertim ob auctoritatem D. Thomæ, qui expresse docet, quod de bonis Beneficiariorum eadem habetur ratio, quam de bonis patrimo-

Sess. XXV, c. I, de Ref.

² 2, 2, q. 485, a. 7. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 491.

³ *Basilius* ad Jul. Apostat.; *Augustinus*, in Cone. Carthag. IV; *Hieronymus*, in c. III Isaie; *Ambrosius*, Epist. XXXI ad Valentianum; *Bernardus*, ad Nepot. Ita Concilium Turonense, anno 813; *Aquisgranense*, anno 816; *Parisiense*, anno 829; *Valentinum*, anno 855.

nialibus¹, id est quoad dominium et immunitatem a restitu-
tione; non autem quoad obligationem charitatis. Hinc S.
Doctor aperte dicit in alio loco, quod si Clericus abutitur
fructibus suæ præbendæ, non tenetur ad restitucionem, sed
solum ad paenitentiam peragendum². Verba autem Patrum ac
Conciliorum non videntur ita rigorose accipienda hodie præ-
sertim; quia cum habeatur facta (ut Angelicus tenet pro
certo) rerum ecclesiasticarum divisio vel per ipsos Pontifices
vel pedeteñim per ipsum usum, fuit tributum unicuique
suum, nempe Episcopo, Clericis, Ecclesiæ et pauperibus:
ideo sublata est omnis materia justitiæ.

Quidquid sit, concludamus cum Benedicto XIV, qui ita
Episcopos alloquitur: *Urgeant ipsi et inculcent suis Clericis
ex Ecclesiæ stipendiis victitantibus gravem obligationem,
quam habent, elargiendi pauperibus aliisque piis usibus ap-
plicandi sibi redundantes ecclesiasticos redditus; sed adhuc
latentem hujus obligationis originem non investigent³.*

**478. Q. 5. An omnia superflua sint eroganda absolute pau-
peribus?**

R. *Exclusa gravi necessitate potest Clericus bona superflua impen-
dere pro arbitrio in quoscumque usus pios, puta ad Dei cultum augen-
dum; nam Tridentinum dicit ne dissipent bona Beneficii⁴; non
consentur autem dissipari, si ad usus pios applicentur, quamvis non
dentur pauperibus. Imo possunt etiam servari in usus pios futuros, ut
ipse docet Angelicus: Si quis necessitate non eminente providendi
pauperibus, de his quæ superfluunt ex preventibus Ecclesiæ, pos-*

¹ 2, 2, q. 485, a. 7. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. IV, n. 184.

² Quodl. 6, q. 7, a. 12. — « Neque vero (ad rem Sylvius doctissimus ac
felix mentis Angelici interpres) recipienda est expositi Navarri dicentis,
S. Thomam esse intelligendum de illa dumtaxat parte, quæ ad ejus honesto-
sums sumptus est necessaria; clarum enim est ex textu, ipsum loqui de om-
nibus bonis, quæ usui Episcopi sunt specialiter deputata; atque distingue-
re ab iis, quæ sunt deputata usibus vel pauperum vel ministrorum, vel fabricæ
Ecclesiæ. »

³ *De Syn. Dicee.*, l. VII, c. II. Ceterum parum refert utrum Prælatus
damnetur ad inferos, quia peccavit contra justitiam, an vero quia pec-
cavit contra charitatem, non bene distribuendo facultates suas ecclesias-
ticas: ita Bellarminus.

⁴ *Sess. xxv, de R., c. I.*

sessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum utilitati Eccle-
siæ et necessitatibus pauperum, laudabiliter facit¹. Attamen maxima
tunc cautela est adhibenda, ut superflua a propriis bonis secernantur;
item illico quid in posterum sit de iis agendum, determinetur, ne
differendo de die in diem mors ingruat, et tales reditus a propriis
consanguineis diripiuntur, ut non semel lugendum est.

Diximus tamen seclusa gravi necessitate; si enim pauperes ea labo-
rarent tam spirituali quam temporali, nequiret Beneficiarius superflua
in alios usus impendere; quia urgeret præceptum naturale, vi cuius
qui habet statu superflua ea tenetur sub gravi pauperibus elargiri.
Venient autem nomine pauperum non solum ostiatim mendicantes;
sed etiam illi omnes qui sine alieno subsidio nequeunt honestum
summ statum conservare, quia sunt pauperes in proprio statu. Atque
hoc ad ipsos Beneficiarii consanguineos extendendum est, qui statum
suum sustinere non possunt, quin ipsius Beneficiarii eleemosynis refi-
ciantur: imo postulat, charitatis ordo, ut Beneficiarius prius subveniat
pauperibus consanguineis, quibus tamen tribuendum est moderate,
id est ut non indigeant, non ut ditiiores fiant². Si vero adsint pau-
peres ipsis consanguineis egentiores, videtur etiam in hoc casu Bene-
ficiarius posse consanguineos præferre; quia subventio propinquorum
egentium pertinet etiam ad proprium statum Clerico ipso servandum;
cum eorum quodammodo paupertas in ejus dedecus redundet. Hinc
dicit Croix, quod sub nomine victus et decentiae status veniunt omnia
necessaria ad se et familiam suam sustentandam; atque familiam
spectant parentes, fratres, nepotes et alii consanguinei (F).

**Art. II. — De dominio filiorumfamilias, de patria
potestate et uxorum bonis.**

479. Q. 1. Quænam sunt bona filiorumfamilias?

R. Bona filiorumfamilias (filiorum nempe, qui adhuc sun-

¹ 2, 2, q. 105, a. 4. — At hodie multæ et quotidiane habentur necessi-
tates, adeo ut non facile valeant excusari Clerici sub quoicumque prætextu
thesaurizantes.

² 2, 2, q. 185, a. 7. Hinc si ipse Beneficiatus statum suum mutet ex as-
sumptione ad splendidum aliquod Beneficium, poterit subvenire consanguineis
saltē proximioribus, ut ipsi decenter vivant juxta ejus dignitatem,
cum de ipsa aliquo modo participare videantur. Quod tamen de solis Epi-
scopis aliisque ad similem dignitatem assumptis, non vero de Parochis
aliisque accipiendo est, ut recte ait Roncallia; nam quoad istos non vide-
tur tanta immutatio, cum uti ordinaria habeatur. Oportet autem ut omnes

sub patria potestate) cum constituant parvulum quasi patrimonium, *peculii* nomine solent appellari : et quadruplicis generis sunt, *castrenia*, *quasi-castrenia*, *adventitia* et *profectitia*¹.

1. *Bona castrenia* dicuntur quæ filiisfamilias obveniunt causa militiae vel illius occasione². Huc revocantur : 1. quæ filius sibi comparavit in castris, sive debita uti stipendia, sive acquisita uti prædæ legitime ab hostibus captæ ; 2. dona a Ducibus, a parentibus vel ab uxoribus militiae intuitu collata ; 3. quæ ob aulicum servitium obvenerunt vel a peculio *castrensi* producta sunt. Certum est et lege et usu, horum omnium filiosfamilias habere dominium et usumfructum.

2. *Bona quasi-castrenia* dicuntur : 1. quæ filiisfamilias sibi compararunt vel ex publici alicujus officii gestione, v. g., Senatoris, administratoris Provinciæ, judicis, advocati, medici, notarii : et dicitur *peculium forense* ; 2. quæ proveniunt ex professione artium liberalium, aut earum intuitu : et dicitur *peculium scholasticum* ; 3. quæ a Principe dono traduntur : et dicitur *peculium palatinum* ; 4. quæ Clericus sibi acquirit in Clericatu, seu factus Clericus, quocumque titulo ea sibi obveniant : et dicitur *peculium clericale*³. Etiam

summopere caveant, ne bona consanguineis data ad eorum subveniendum necessitatibus, potius vitia et otia foveant, vel eos diiores efficiant. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 491, q. 2.

¹ Hæc distinctio a romana lege inducta est, sed a Codice civili Pedemontano pretermittitur : nempe ex art. 224 omnia bona filiorumfamilias *adventitia* dicuntur. Hæc tamen claritatis gratia ita dividi possunt, ut alia sint *adventitia regularia*, alia *adventitia irregularia*. Illa sunt quorum proprietas ad filium, ususfructus ad patrem; ista quorum ususfructus et proprietas ad filium spectant. Pertinent ad primam classem quæ filii obveniunt ex quacumque causa lucrativa, v. g., donationibus, legatis: pertinent ad secundam quæ filii singulari et onerosa causa comparant, sibi, clericatum, militiam, munia publica, vel liberales artes exercendo; item quæ separata industria filii assequuntur. Nos romanam distinctionem claritatis gratia quoad nomina retinemus, questiones ex lege nova resolventes. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 488, etc.

² « Castrenia non sunt (ait *Continuator Tournely*) quæ in bello injusto, vel privato, vel illius intuitu comparantur. » — V. Ferraris, *Biblioth.*, etc., v° Bona, art. 4.

³ Excipe : 1. bona *profectitia* quæ non possunt venire in Clericorum dominium, cum ea sint in dominio patris; lex autem loquitur solum de re-

horum bonorum dominium et usumfructum habent filiisfamilias.

3. *Bona adventitia* sunt, quæ filiisfamilias sibi comparant independenter a patre⁴.

4. *Bona profectitia* sunt quæ filiisfamilias obveniunt ex bonis patris, ut cum filii bona patris administrant, vel in negotio patris, vel nomine patris laborant : ex Codice civili hæc bona pertinent ad patrem et quoad usumfructum et quoad proprietatem.

480. *An (quæres) filiisfamilias possint sibi in conscientia vindicare aliquod lucrum seu stipendium exigere a patre, ideo quia in ejus negotio laborant, ipsumque adjuvant?* R. Si in negotio patris impendunt laborem ordinarium, citra conventionem nihil sibi retinere possunt filiisfamilias, quia lucra eo in casu non sibi, sed probabilius patri acquirunt; tunc enim censentur agere uti partes familiæ : quid sane magis congruum, quam ut filii patrem adjuvent in sua arte, quam inde et ipsi addiscunt? Ideo filii, ipsa naturali æquitate dictante, consentur laborare uti membra familiæ, et sic lucrum familiæ cedere debet. Si vero in iis negotiis impendant laborem extraordinarium, et præ ceteris fratribus laborent, tunc ea extraordinaria sibi acquirunt, uti docent Angelus, Bartolus, Billuart, Cabassutius, Collet, Decius, Elbel, Ituriaga, Lessius, Lugo, Pontas, etc. Sane ex una parte filiisfamilias non censentur deterioris conditionis, quam sit extraneus, cui in hoc casu concederetur stipendium illius excessus; ex alia parte nulla lege gratuito titulo illa extraordinaria adjudicantur patri. Et axioma est a Romana lege sancitum et ab omnibus admissum, vel saltem in præsenti casu admittendum : *Pietatem liberi parentibus, non opera debent*².

bus ad dominium filii Clerici venientibus ; — 2. bona ante Clericatum possessa, quæ ejusdem remanent naturæ, etiam Clericatu adepto. *Lugo, Molina, Sanchez.*

⁴ C. Ped. 224 et seq. — C. A. civ., § 149. — C. G. art. 384. — C. S. 501. — C. P. 92. — C. M. 129. — C. H. art. 9.

² *Dig.*, l. XXXVII, t. XV : de obseq. parent. Lege xiv. — Consentit Cod. Ped., art. 226. — C. A. civ., § 151. — C. G. art. 387. — C. S. art. 501. — C. P. 91. — C. M. 129. — C. H. 9.

Unde filii possunt sibi compensare illa lucra, si ex rubore non petierint, neque remiserint gratis laborare volendo, vel nisi remittere debuerint ob patris necessitatem. Sed tunc descendae sunt expensæ, quas pater fecerit in alendo, educando ac vestiendo filio; eas enim ipse dare non tenebatur filio potenti lucrari et volenti; cum tunc filius habeatur potius quasi unus de mercenariis patris¹.

481. An (adde) *filiusfamilias perfectum habeat dominium in bona minuta ac mobilia, quæ sibi a parentibus tradita sunt?* Si hæc bona tradita a parentibus non sunt illico usu consumptibilia, uti vestes, libri, etc., *filiusfamilias* utile tantum habebit in iis dominium; nam ex communi sensu eo in casu illa bona non habentur uti absolute donata, et parentes solent in filiis suis de hisce bonis improbare dispositiones, ipsis inconsultis, peractas. Ideoque bona ista nequeunt filii absque parentum suorum consensu vel expresso, vel saltem rationabiliter presumpto nec donare, nec vendere, nec mutuare, nec quomodo documque ea alienare.

Si vero ea bona primo usu consumuntur, ut pecunia, tunc si data absque ulla conditione, juxta omnes, potest filius de iis pro nutu disponere; cum ipsis libere reicta habeantur. Si autem data sint sub conditione aliqua, v. g. emendi libros scholasticos, solvendi pensionem, tunc filius nullimode habet dominium in ea bona; ideoque si bona illa alium in finem impenderet, v. g., si pecuniam datam pro pensionis solutione in ludo consumeret, peccaret profecto contra justitiam; cum disponeret contra jus ipsi tributum. Unde onus incurreret restitutio, nisi rationabiliter judicaret, parentes de hoc rogatos esse condonationem facile concessuros: quod tamen non erit facile præsumendum, si paterfamilias non ita sit dives, atque habeat alios filios alendos, educandosque.

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 488, 544 et 910. — Pavone, *Spicilegio*, ecc., §§ 75 et seq., ubi fusi. Quantitas exigenda æstimari debet in bona fide ex modo laborandi et natura operis; si enim filius laboravit ut socius, v. g., in commercio, habet jus ad lucra, juxta regulas istiusmodi societatum: si ut mercenarius, habet jus ad stipendum in tali conditione usitatum: et quod de filiofamilias dicitur, pari ratione de nepote, de filia-familias et de nepte dicendum est. Sedulo autem notandum est haec sententiam nostram circa præsentem gravissimi momenti questionem, publice docendam non esse propter incommoda, que per abusum inde sequentur; sed in præxi non parum erit utilis ad solvendos ea de re casus existentes ac difficiles.

482. Q. 2. Ad quem pertinet administratio bonorum filiorumfamilias?

R. Administratio bonorum filiorum pertinet ad patrem juxta illud Codicis civilis (Gallici): Le père, durant le mariage, et, après la dissolution du mariage, le survivant des père et mère, auront la jouissance des biens de leurs enfants jusqu'à l'âge de dix-huit ans accomplis, ou jusqu'à l'émancipation qui pourrait avoir lieu avant l'âge de dix-huit ans. — Les charges de cette jouissance sont : 1° celles auxquelles sont tenus les usufructuaires; 2° la nourriture, l'entretien et l'éducation des enfants selon la fortune; 3° le payement des arrérages ou intérêts des capitaux; 4° les frais funéraires et ceux de maladie. — Cette jouissance n'aura pas lieu au profit de celui des père et mère contre lequel le divorce aurait été prononcé, et elle cessera à l'égard de la mère dans le cas d'un second mariage. — Elle ne s'étendra pas aux biens que les enfants pourront acquérir par un travail et une industrie séparée, ni à ceux qui leur seront donnés ou légués sous la condition expresse que les père et mère n'en jouiront pas¹. »

483. Q. 3. Quid est patria potestas?

R. Patria potestas est quoddam quasi imperium a lege parentibus datum tam relate ad custodiæ et educationem filiorum, quam relate ad usumfructum bonorum iisdem competentium: congruerat hac potestate gaudent genitores tum ob vitam quam filiis dederunt, tum ob educationem quam illis debent. Et patri et matri convenit hæc potestas jure naturæ inspecto; attamen lege civili patri solummodo directe tribuitur ad confusionem vitandam; mater autem non nisi in aliquibus casibus hac potestate gaudet. Imo si pater et ipse sub patria potestate sit vel nondum emancipatus obierit², tunc filiusfamilias est sub potestate avi paterni³. Sub patria potestate sunt non tantum filii legitimi et adoptivi, sed ipsi

¹ C. G. 584-587.

² « Le mineur est émancipé de plein droit par le mariage. » C. G. 475. Not. edit.

³ C. Ped. 211.—C. A. 172.—C. G. 571-587.—C. P. 83.—C. M. 119.—C. H. 5.

etiam illegitimi, si tamen legitimentur vel per subsequens matrimonium, vel per Principis rescriptum. « Les enfants nés hors mariage, autres que ceux nés d'un commerce incestueux ou adulterin, pourront être légitimés par le mariage subséquent de leurs père et mère, lorsque ceux-ci les auront légalement reconnus avant leur mariage, ou qu'ils les reconnaîtront dans l'acte même de leur mariage. » Cod. civ. Gall. art. 531.

Effectus autem patriæ potestatis alii sunt a jure naturæ, alii a jure civili. Jure naturæ parentes habent jus et officium simul educandi, instituendi et corrigendi per moderatas pœnas proprios filios. Jure vero civili hæc habent : 1. quoad filiorum bona, ut ipsi ea administrent, et eorum usumfructum percipient, sub certis tamen regulis ex supra dictis : itemque ut filios repræsentent in omnibus actibus civilibus ; 2. quoad filiorum personas, ut ipsi nequeant domum paternam deserere ante 21um aetatis annum completum sine consensu patris, vel nisi adsint probatæ cause¹. Item facultatem habet pater exposcendi a civili Tribunalu ut filius suus, si incorrigibilis, carcere includatur². Quam facultatem, defuncto marito, habet etiam mater (licet ad secundas nuptias transierit) quoad filium minorem qui non sit sub avi potestate : si tamen consentiant duo consanguinei paterni ex proximioribus³.

484. *Quot modis (quæres) patria potestas dissolvitur?*

R. Pro ea parte, qua patria potestas innititur jure naturali, nunquam dissolvitur ; ideo cum officia honoris, amoris atque reverentiæ filiorum erga parentes orientur præcipue ex ipso jure naturali, hæc perpetua sunt.

Sed pro parte, qua hæc potestas innititur jure tantum civili, dissolvi potest : — 1. *sententia tribunalis* : si nempe

¹ V. Cod. civ. Gall., art. 531, etc.

² Huic ex professo inservit noviter instituta Societas opera Patrum a Somascha tum Mediolani, tum Genuæ, rege Carolo Alberto probante. In ea siquidem male morati ac perditæ filii recipiuntur, atque mira laudatorum PP. patientia, charitate ac zelo ad meliorem frugem revocantur totique immutantur.

³ Cod. civ. Gall., art. 581.

pater modis graviter malis vexet filium suum, et patria potestate abutatur contra ipsum, munus erit tribunalis Regii filium a patria potestate per sententiam liberare ; — 2. *morte naturali patris* qui patriam habet potestatem : et ideo filius qui sub ejus manu est, eo mortuo, fit sui juris ; nisi cadat sub alterius potestate, nempe tutoris juxta legis determinationem. Mortuo autem avo, nepos tunc tantum sui juris evadit, cum non recidit sub potestate patris sui : non recidit autem, si nepos, consentiente patre, fuerit ab avo emancipatus ; — 3. *declarata absentia patris*, quoadusque ipsa durat ; inquit enim Codex civilis : « Si le père a disparu laissant des enfants mineurs issus d'un commun mariage, la mère en aura la surveillance et elle exercera tous les droits du mari, quant à leur éducation et à l'administration de leurs biens⁴. » — 4. *emancipatione*, ad quam deveniri non potest ante 18um annum completum filii. Est autem emancipatio *actus legitimus*, quo pater liberos a sua potestate dimittit, ut sui juris efficiantur : qui actus coram judice sponte emitte debet a patre, et a filio acceptari⁵. — 5. *Sententia criminali judicis* : id evenit, si pater judicialiter damnetur ad pœnam, quæ patriæ potestatis exercitium non amplius patiatur, qualis est pœna mortis et damnatio perpetua ad triremes. Vel etiam damnetur ad pœnam mitiorem, sed ob turpia prostitutionis, corruptionis et incestus scelera : esset nempe si personam, quæ est sub sui potestate, prostitui vel corrupti studuerit, aut cum ipsa incestum patraverit. Hinc versus :

*Si genitum vexet genitor, moriatur, et absit ;
Si genitus liber est, patrem si pœna coeret.*

485. Q. 4. *Quid de uxorum bonis?*

R. Bona uxorum triplicis generis sunt : *dotalia*, quæ ab uxore vel ab alio ejus nomine marito traduntur ad sustinenda onera matrimonii ; *paraphernalia*, seu *extradotalia*⁶, quæ uxori

⁴ V. Cod. civ. Gall., art. 141.

⁵ C. G. 477. — Ex codice civ. Gall. mortuis patre et matre, minor nequit emancipari ante 18um annum completum. Not. Edit.

⁶ V. Liguori, *Op. Mor.*, I. III, n. 489. *Paraphernale* est a greco para præter, et pherne dos.

obveniunt extra dotem, v. g., donatione et hæreditate; *communia*, quæ communi utriusque conjugis labore acquiruntur. Hoc positio, hæc civili lege ac usu statuta sunt:

1. *Bonorum dotalium* uxor habet proprietatem; maritus usumfructum et administrationem, qui ideo jus habet prosequendi in judicio dotis debitores, etc. Potest tamen constitui in contractu, quod uxor singulis annis recipiat partem fructuum pro minutis expensis. Si autem dos sit in pecunia, vel res dotalis sit æstimata in rebus mobilibus, tunc maritus acquirit proprietatem (nisi aliud fuerit declaratum); sed soluto matrimonio, pretium debet restituere quasi celebrata venditione. Si vero res dotalis æstimata immobilis sit, non transit in proprietatem mariti, nisi hoc ipsum in instrumento dotali exprimatur¹.

2. *Bonorum paraphernalium* proprietas et ususfructus est penes uxorem: ideo illa sine ejus consensu ne administrari quidem a marito possunt; attamen uxor sine mariti permissione nequit ea alienare. Sed notandum est, quod si omnia bona uxor's paraphernalia sint, non constituta dote, nec alia existente conventione, ipsa ad conjugii onera concurrit usque ad tertium suorum reddituum².

3. *Bonorum communium*³ ob receptam, saltem penes nos, consuetudinem ea conditio est, ut quidquid uxor acquirit ex communibus operibus, v. g., si maritum in negotio vel in opificio adjuvet, non sibi, sed marito acquirat⁴.

486. Quid (dices) si mulier proprio nomine laboraret, v. g., si pictrix sit, vel propria pecunia negotietur? Putamus eam non marito, sed sibi acquirere: nam mulier sui juris est: neque ullibi in jure

¹ De conjugum in bona communia dotalia et paraphernalia juribus legatur. Cod. civ. Gall., ab art. 1587 ad 1581. Not. edit.

² C. Ped. 1567.—C. A. 159.—C. G. 1575.—C. S. 1587.—C. P. 1580.—C. M. 1460.

³ « Le mari administre seul les biens de la communauté. » C. G. 1421. Not. edit.

⁴ Si quid acquireret uxor labore extraordinario post datam gubernationi familie debitam attentionem; vel aliquid de sibi concessis ad solatium, vestitum, etc., substrahendo per parcimoniam, de eo potest disponere ad pios usus, puta pro anima sua, si aliud non obstet. Ita resolvunt Theologi ex æQUITATIS regulis.

recensemur inter personas, quæ alii acquirant. Quando autem mulier dicenda sit sibi negotiari, attendatur Codex civilis: « La femme n'est pas réputée marchande publique, si elle ne fait que détailler les marchandises du commerce de son mari, mais seulement quand elle fait un commerce séparé¹. »

487. An (quares) sponsi possint secum invicem inire societas bonorum? Si agitur de societate universalis, ea iniiri non potest, nisi in contractu matrimonii, et tantummodo quoad fructus percipiendos: et nequeunt in ea comprehendendi debita et credita ante conjugium existentia; sicuti neque illa, quæ postea deferuntur titulo successionis, legati aut donationis. Quoad reliqua, conventione deficiente, observentur regulæ pro contractu societatis. Quod vero pertinet ad societatem particularem, ea tum sponsi tum conjugibus permititur, si auctoritas accedat Praefecti Tribunalis, qui certiorari debet de mulieris voluntate, ac cavere ne quid fiat contra leges.

488. Q. 5. Quot sunt modi acquirendi rerum dominii et amittendi?

R. Cum dominium nunc innitatur duplii jure, gentium et civili, duplicis iuris generis distinguuntur modi, quibus illud acquiri potest: alii sunt juris gentium, alii juris civilis.

1. Modi juris gentium variis sunt pro rerum varietate; vel enim acquiritur res, quæ est nullius aut nullius censetur; et modus iste dicitur *originarius*, quia cum ipsa domini origine nectitur. Huc venit *occupatio*, cum nempe aliquid acquirimus facto nostro; et *accessio*, cum acquirimus vi rei nostræ. Vel acquiritur res, quæ alicujus jam est, et modus iste dicitur *derivativus*; quia per eum dominium ab uno derivat in alium: et hue maxime venit *traditio*.

2. Modi juris civilis dividuntur in universales et particulares; per universales acquirimus universitatem bonorum, v. g., totum assem hæreditarium: et huc maxime venit *hæreditas*. Per particulares non acquirimus, nisi dominium rerum particularium, v. g., domum, palatium: huc veniunt *præscriptio* et *contractus*.

489. Rerum autem dominium amittitur: 1. morte illud habentis; nam mors omnia temporalia jura solvit; 2. voluntate domini sive per contractum translativum proprietatis; sive per abdicationem, cum quis nempe suo juri renuntiat; 3. judicis sententia, quæ obtinet tum in casu expropriationis bonorum, quam prosequitur creditor, ut debiti solutionem obtineat; tum in casu peccati, quæ dicitur bonorum *confiscatio*, qua scilicet bona fisco adjudicantur; 4. ipsa lege, quæ pleno jure suum sortitur effectum: casus esset, v. g., revocatio donationis per supervenientes filios in donatore.

¹ Cod. civ. Gall., art. 220.

DISSERTATIO PRIMA
DE OCCUPATIONE, ACCESSIONE ET TRADITIONE

CAPUT PRIMUM.

DE OCCUPATIONE

490. Q. 1. Quid est occupatio?

R. Occupatio definitur: *Apprehensio rei corporalis in nullius dominio existentis, animo eam sibi comparandi*. Dicitur: 1. *Apprehensio rei corporalis*; incorporalia enim, uti jura, apprehendi nequeunt corporaliter; 2. *In nullius dominio existentis*, id est ad neminem in particulari spectantis; quia dominium rerum, quae jam sunt alicujus, acquiritur diversimode, v. g., emptione; 3. *Animo eam sibi comparandi*; si enim quis rem compararet nomine alterius, non sibi sed alteri acquireret.

491. Occupationis species sunt: Inventio, venatio et piscatio. Per inventionem rerum occupatio casu fit; res autem que inveniuntur, *aliæ dominum neque habent, neque habuerunt*: v. g. lapilli et gemmæ, quæ in littore maris interdum reperiuntur. *Aliæ dominum quidem jam habuerunt*, sed nunc desierunt habere: uti sunt thesaurus, bona vacantia et derelicta. *Aliæ dominum habent, sed ignoratur quisnam sit*: ut sunt res nuper amissæ. — Per venationem vero et punctionem, data opera, nostra facimus animalia, quæ sunt nullius in particulari. Hic animalia distinguuntur triplicis generis; alia sunt *natura sua fera*, quæ nempe libere vagantur, qualia sunt animalia vel terrestria, ut lepores, vel volatilia, ut aves in aere volantes; vel natantia, ut pisces in mari, lacu aut fluminibus. Alia sunt *natura sua mansueta et domestica*, ut oves, gallinæ, boves. Alia *cicurata*, quæ ex feris mansueta fiunt, ut columbæ in columbario, cuniculi in garena¹.

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 493; et *Homo Apost.*, tract. X, n. 9.—

492. Q. 2. Quid de venatione et punctione?

R. Venatio definiiri potest: *Ferarum indagatio et persecutio*; punction autem *piscium captura*. Nemo negaverit utramque per se licitam esse: nulli enim fit injuria capiendo quod nullius est. Diximus *per se*: quia leges utramque justis de causis prohibere vel moderari possunt. Hinc addiscendæ hac de re, si quæ sunt superiorum legitima ordinationes¹ (G).

493. Cujus sunt (quæreres) animalia venatione et punctione capta? Vel hæc animalia sunt mansueta, vel mansuefacta, vel fera.

Si mansueta, illa semper sunt domini sui, etsi ab ejus conspectu subtraxerint se: ita ut si quis lucrandi animo ea detineret, vel fructus ab iis perciperet, v. g., plumam, ova, etc., furtum committeret; quia res et ejus fructus semper clamant ad dominum.

Si mansuefacta, quo adusque ea retinent consuetudinem revertendi ad dominum, semper sunt domini perinde ac animalia mansueta. Si vero illam consuetudinem amiserunt, erunt primi occupantis, non secus ac animalia fera; quia eo in casu cum iis æquiparantur².

Quid de columbis, cuniculis et piscibus, si sedem mutent?

R. Hujus casus definitionem habemus in Codice civili (Gallico³): « Les pigeons, lapins, poissons qui passent dans un autre colombier, garenne ou étang appartiennent au propriétaire de ces objets, pourvu qu'ils n'y aient point été attirés par fraude et artifice. »

Quid vero (quæreres) de apibus, si alveare reliquerint? Hæc habet lex civilis apud Gallias: « Le propriétaire d'un essaim a le droit de le réclamer, tant qu'il n'a pas cessé de le poursuivre, autrement l'essaim appartient au propriétaire du terrain sur lequel il s'est fixé⁴. »

Cod. Pd., art. 682. — C. A. 584. — C. G. 712. — C. S. 653. — C. P. 561. — C. M. 626. — Ferraris, *Bibliotheca*, etc., v^e Venatio.

¹ C. Ped. 685. — C. A. 585. — C. G. 715. — C. S. 655. — C. P. 564. — C. M. 628.

² V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 604.

³ Art. 504, 517, etc.

Loi de 1791. « Selon le droit romain (addit cardinalis Gousset), il faut

Si animalia sint fera, apud omnes definitum est eadem esse primi occupantis: *Et volucres et pisces*, inquit Justinianus, *et omnia animalia, quæ mari, caelo et terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, jure gentium statim illius esse incipiunt; quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur*¹.

494. Q. 3. Cujus sunt res quæ dominum nec habent nec habuerunt?

R. Lege civili definitum est, ratione ipsa suggestente, res inventas, quæ dominum nec habent nec habuerunt, pertinere ad ipsum inventorem. Hinc lapilli, gemmæ, fragmenta auri, margaritæ, coralla, etc., quæ in fluminum fundo reperiuntur vel scopolis adhaerent, sunt inventoris. Non sunt tamen inventoris, sed domini fundi venæ metallicæ, lapidicinæ, carbonariæ, cretariæ, arenariæ, quæ considerantur tanquam pars fundi, in quo inveniuntur, uti aquæ fons, qui ibi seaturret². Hic tamen sunt locorum leges inspiciendæ.

495. Q. 4. Quid de thesauro?

R. Thesauri nomine venit quæcumque res infossa, vel abscondita, cujus domini memoria non extat, ita ut nemo possit demonstrare illam esse suam³. Dicitur quæcumque res (intel-

pour acquérir la propriété d'un essaim qu'il y ait prise de possession en l'enfermant dans une ruche: Si alias apes incluserit, is earum dominus erit. (*Inst. de div. rerum.*) Ce qui paraît plus conforme à l'occupation des animaux qui ont recouvré leur liberté naturelle. Aussi nous pensons qu'on n'est point tenu, avant la sentence du juge, de rendre l'essaim dont on a pris possession à celui sur le terrain duquel il s'était arrêté. » — *Théologie morale*, t. I, n. 702, nouv. édit.

¹ *Instit.*, I. II, t. I, *De rer. div.*, § 12.

² In fundo alieno fungos perquirere, vel colligere glandes, vel sibi vindicare nuces ac castaneas, quas (iis jam collectis) conductæ mulieres stramen pectinando, vel alii casu inveniunt, ferme ubique consuetudo permittit, ut permittit in alienis agris vel vineis colligere spicas vel uvas, quæ fugiunt manus metentium vel vendematorum. Hæc uti totidem bona a domino derelicta habentur. Sed cavendum, ne talia inquirendo alienis fundis dannum inferatur, ut non raro lugendum est.

³ Ex Codice civili Gallico: « Le trésor est une chose cachée ou enfouie, sur laquelle personne ne peut justifier sa propriété, et qui est découverte par le pur effet du hasard. Art. 716. — La propriété d'un trésor appartient à celui qui le trouve dans son propre fonds. Si le trésor est caché dans le

lige quæ sit pretio aestimabilis): ergo pecunia, numisma, vasculum, urna, statua possunt esse materia thesauri. *Infossa vel abscondita*: secus res non haberetur ut verus thesarus ex jurisconsultis, et communi acceptione. Porro thesaurus, attento solo jure naturæ ad inventorem spectat, quia habetur uti res nullius, non autem uti pars loci: unde esse debet primi occupantis. Attamen spectato jure civili, totus quidem est inventoris thesaurus, si in proprio fundo inveniatur: verum si inveniatur in fundo alieno, tunc id si simplici casu contingat, thesaurus dividitur per dimidiam partem inter inventorem et dominum fundi; si autem data opera, totus domino fundi cedit thesaurus⁴. Hic etiam notandum est:

1. Per dominum fundi intelligitur qui habet dominium directum fundi ipsius, non vero qui habet utile tantum: unde usufructuario nullum competit jus in thesaurum, nisi sit inventor.

2. Censetur invenisse thesaurum qui primus rem viderit aut visibilem reddiderit, etsi eam non apprehenderit: unde si artifex coram domino laborans thesaurum videt, et dominus eum removeat ne illum apprehendat, nihilominus artifex jus habet ad dimidiam partem. Excipe si artifex præcise a domino conductus fuit ad querendum thesaurum: tunc non ipse, sed illius conductor seu dominus fundi thesaurum invenisse censetur⁵.

fonds d'autrui, il appartient par moitié à celui qui l'a découvert, et pour l'autre moitié au propriétaire du fonds. »

« Celui (inquit cardinalis Gousset) qui aurait trouvé un trésor dans le terrain d'autrui en y faisant des fouilles sans le consentement du propriétaire, serait condamné à rendre à celui-ci le trésor entier. Mais, comme cette disposition de la loi civile n'pour objet que de punir le délit qu'on a commis en fouillant un fonds sans la permission du maître, on n'est pas tenu de s'y soumettre avant la sentence du juge. » — *Théologie morale*, n. 702, nouv. édit.

Qui bona fide emit arcam, in qua gemmas vel pecuniam invenit, totum sibi retinere potest, si nulla sint vestigia, quibus judicari possit, ad quem hæc pertineant; quia est simul inventor et dominus. Ita *Lessius*. — Item opifex, si in domo aliqua laborando inveniat in aliquo angulo parietis vel in arca veteri summam pecuniae, dimidiam partem retinere potest, si nulla omnino adsint vestigia pecuniam illam esse talis personæ vel familie; quia tunc ratio thesauri haberi videtur. Ita *Gury*. — Item qui pretio communi

3. Qui invenit thesaurum in fundo alieno etiam casu, teneatur illico in conscientia dimidium reddere domino fundi ipsius. Ratio quia hæc civilis juris dispositio est determinativa proprietatis: idque lex potuit agere ratione boni communis, ut tenent fere omnes. Qui vero ex industria thesaurum invenit in alieno fundo, utrum debeat non tantum dimidium, sed totum domino reddere ante judicis sententiam negant communiter cum Gerdil, Layman, Lessio, etc.; quia quoad hoc lex est penal is, quæ non obtinet ante sententiam.

4. Si thesaurus inveniatur in fundo communitatis, Ecclesiæ aut domanii, in thesaurum jus habet simul cum inventore ipsa communitas, Ecclesia aut dominium; quia habentur uti totidem personæ.

496. Q. 5. Cujus sunt bona derelicta et vacantia?

R. *Bona derelicta* sunt ea, quæ dominus ipse rejicit animo a se abdicandi eorum dominium; unde huc non veniunt quæ dominus necessitate coactus projicit, v. g., in viam, quia incensa est domus. *Bona derelicta* ex lege civili si mobilia, sunt primi occupantis; si immobilia, cedunt fisco.

Bona vacantia sunt ea, quæ quis reliquit ab intestato moriens, quin habeat hæredes intra duodecimum consanguinitatis gradum. Hæc, nulla facta distinctione mobilium et immobilium, pertinent ad regium fiscum¹. Et ex parte valet etiam de bonis jacentibus.

497. Q. 6. Quidnam de illis rebus inventis, quæ dominum adhuc habere censentur?

R. Si diligentia adhibita, quæ rei inventæ valori corre-

mit agrum tenens ibi esse reconditum thesaurum, totum retinere potest, si inveniat; nam thesaurus nondum repertus ad dominum agri nullimode pertinet, neque est pars fundi. Ita *Bouvier*. Dices: Non licet a rustico emere vili pretio gemmam, quam ipse putat esse vitrum; ergo a pari neque campum pretio ordinario, si ibi latet thesaurus. Sed disparitas est, quod præstantius gemma sit pars ejus; insuper non emitur pretio, quod ex communi habet aestimatione. At thesaurus non est pars agri; et ager emitur justa communem aestimationem hominum. Ita *Lyonnet*.

¹ C. Ped. 941 et 962. — C. A. 751 et 760. — C. G. 755 et 768. — C. S. 675 et 684. — C. P. 849 et 858. — C. M. 926 et 925. — C. H. *De successione*, art. 23 et 29. Est *fiscus* vas ex junco: dein dictus fuit loculus ad pecuniam servandam: demum dici coepit publicum ærarium et omnis pecunia publica.

spondeat, statim invenitur dominus, res ei tradenda est¹, cum clamet ad dominum. Hinc D. Augustinus: *Quod inventisti, et non redditisti, rapuisti*². Et Origenes: *Multi sine peccato putant esse, si alienum quod invenerint, teneant et dicant: Deus mihi dedit; cui habeo reddere? Discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddit*³. Est certum apud omnes. — At si quæras: cuinam sit in conscientia tradenda res inventa, si debita diligentia adhibita, ejus dominus nullimode potuerit inveniri, præmittenda sunt quæ hac de re a civili lege sunt constituta; neque sane sine damno ignorantur, siq uidem lex nulli transgressor parcit.

1. Si res inventa non excedat valorem duarum libellarum monetæ pedemontanae (*deux francs*), adjudicatur ipsi inventor; si enim statim dominus non potuit inveniri, id magis fit impossibile in cursu, cum parvæ rei non soleat institui longa inquisitio a domino, nec ita curari.

2. Si res inventa excedat valorem duarum libellarum, debet illico consignari Sindaco communitatis ubi inventa fuit; vel alteri auctoritati quæ sit ad tale objectum usu deputa, quemadmodum apud nos, in montanis maxime regionibus, est Parochus. Quod si inventor tali muneri suo non satisfaciat, habetur uti dolosus detentor rei alienæ; et Codex penal is in eum ita graviter animadvertis.

¹ « Inventor saltem ex charitate tenetur ad inquirendum dominum cum diligentia pretio proportionata, quia in pari occasione idem sibi fieri unusquisque censetur velle. Dixi saltem ex charitate, quia plurimi Theologi cum Collatore Ambianensi, ut valde suspectum injustitiae habent eum, qui omittit hujusmodi disquisitiones; adeo enim quasi-contractus, quem vocant *gestionis*, vi cuius inventor, eo ipso quod rem apprehendat, et in custodia accipiat, suscipit in se illius curam, ac proinde obligationem dominum querendi, ut ipsi eam reddere valeat. Si has disquisitiones facere nollet, tunc res non erat apprehendenda. Illoc satis rationi consentaneum est, et imo ultra omne dubium, si disquisitiones omittendo, rem inventu difficultiore reddit, prout ordinarie accidit cum inventor rem apprehendens causa sit cur dominus communiter recordans loci, in quo eam perdidit eam frustra hoc in loco querat, vel res amissa non inveniatur ab eo, qui dominum diligenter inquisivisset. » Ita *Lyonnet*.

² Serm. clxxix, alias xix, c. viii. — ³ Hom. iv, in Lev. x.